

Hlapec je kopal globlje in globlje, pa izkopal približno meter globoko jamo. Tam sva prišla na dva liki jajcu okrogla, zgoraj obokana hrama. Eden je bil manjši, drugi pa večji. Manjši je bil nastlan z mehko slamo.

»V tem je hrček spal,« mi je pojasnjeval hlapec. »Ta malopridnež rad leži na mehkem. — A glejte, ta hodnik tukaj drži pa v njegovo žitnico.«

Začel je kopati iznova in kmalu dokopal še do večjega hrama, polnega različnega žita.

»Tak tukaj imava to. Poglejte, toliko si nanosi samo eden — tega je več nego za en mernik. Pomislite torej, ko bi bilo na tej njivi tukaj dvajset hrčkov, pa bi znosili v svoje hrame čez dvajset mernikov. In koliko škode delajo vrhutega! Pa naj jim prizanašamo!«

»E, kaj tako požre en hrček čez zimo?« sem se čudil.

»No, pa še zadosti bi ne bilo, ko bi pozimi ne spal,« mi je pravil hlapec. »A toliko da zavlada oster mraz, pa se ti zvije v svoji spalnici in leži skozi celo zimo pred svojo kaščo kot mrtev — kakor lakomec ob svojem zakladu. No, pa z Bogom, lahko noč; moram spešiti domov; sem se že tako dosti zakesnil.«

»Lahko noč — pa hvala,« sem se poslovil od hlapca. — »Kakor lakomec ob svojem zakladu,« — te hlapčeve besede mi kar niso hotele iz glave. Premišljeval sem dolgo o tem in spoznal, da so v istini ljudje, ki so podobni nevoščljivemu, zlobnemu, požrešnemu hrčku.

V tolmunu.

Povest iz živalskega življenja. Spisal A. Š.

I.

Rak je legal na zemljo in izza hriba je priplaval blede mesec. Slabo so razsvetljevali njegovi motni žarki mirno dolinico in daleč naokrog ni bilo čuti nobenega glasu. Ob vznožju hriba je žuborel gorski potoček, hitel naprej med kamenjem, se zadeval ob ozko strugo in njegovo enakomerno šumljanje je kaj prijetno motilo nočno tihoto. Ljudje so zaklepali in zapirali hiše ter se spravljali k počitku. Ptice so potihnile in dremale v duplinah, v vodi pa, v šumljajočem potočku se je pričelo tedaj šele pravo življenje.

Vélíki rak Košar je nestrpno pomigaval z dolgími, ščetinástími tipálnicami in jih molil daleč vun iz svojega skrivalíšča. Mučno se mu je že zdelo čepeti ves božji dan v tej blatni, s kamenjem zavarovani luknji. Trdo glavoprseje mu je skoro že odrevenelo in komaj, da je še čutil svoj členasti, plavuti podobni rep. Vrhú tega mu je še glasno krulil prazni želodec in ga opozarjal, da si bo treba kaj poiskati za prígrizek. Že parkrat se je pomaknil z nogami malo naprej iz luknje, krílil po vodi z dolgími tipálnicami, pa vohal z njími, škílil semíntja z nasajenimi očími; a še vedno

Katero evangelijsko priliko nam kaže ta slika?

se mu ni zdelo varno, pa je zlezal spet oprezno nazaj v luknjo. Vedel je dobro, da hodijo zvečer vaška dekleta po vodo na tolmun, in kar mraz ga je pretresaval, ko se je spomnil, kako je izginil brez sledu oni dan njegov sosed, orjaški Tipalničar, ki je slovel po svoji moči in predrznosti. — Tipalničar je bil poglavar račjega okraja in vsi podložni so globoko žalovali za njim. Ko so mu volili namestnika, ki naj bi skrbel v bodoče za javni red in mir in vodil razsodbe in druge vodilne posle, je bil enoglasno izvoljen najstarejši v okraju, namreč on, modri Košar. Tedaj se je bil zahvalil za izkazano mu čast, obljubil delati za občni blagor račjega rodu, in danes je imel prvič priti kot poglavar med svoje podanike. Umevno torej, da se je bal za svoje življenje in se ni hotel izpostavljati nevarnostim, pa je ždel rajši malo delj časa v blatni luknji.

Ko se je po Košarjevih mislih pomirila okolica; ko je izginila vsaka nevarnost, tedaj se je pa odločil, da zapusti svoj dnevni stan. Oprl se je z nogami v mokra tla, povohal še enkrat temeljito s tipalnicami, razprostrl svoje močne škarje, pa lomastil počasi iz luknje. Tupatam je malo postal, da se prepriča, ali je res vse varno, potem je pa lezel zopet naprej po drobnem kamenju.

Zunaj v vodi je bilo že živahno življenje. Raki, vsake velikosti, so že hodili pod bistro vodo in iskali hrane. Vmes so pa švigali mladi rakci in se nagajivo poigravali. Ako jih je kak starejši in večji rak svarilno pogledal; ali ako je celo ogorčen nad njih razposajenostjo izkušal koča doseči s svojimi škarjami, tedaj so zbežali prestrašeni v materino varstvo. Tam so se oprijemali in mirovali v varnem zavetju, dokler jim je to dala njih mladostna žilica; nato so pa plavali zopet zadenjsko po vodi in postajali med kamenjem. Tupatam je tičala skupaj večja množica starejših rakov in se živahno pogovarjala o dnevnih novicah. Matere so se pa ukvarjale z mladiči, jih učile lepega vedenja, kazale, kaj služi v hrano in kaj ni užitno. Pripovedovale so jim toinono in jim dajale dobre nauke za življenje. Srednje veliki raki, ki so pričeli pravkar samostojno življenje, so pa lazili deloma semintja in hrustali vodne rastline ali manjše živalce, deloma pa postajali in se pomenkovali.

Ko je dospel med to gručo svojih podanikov poglavar Košar, je naenkrat prenehalo vse vrvenje in blebetanje. Tisti, ki so si ravno tešili glad, so za hipec prenehali in se spoštljivo obrnili proti Košarju. Matere so pa poklicale mladičke in jih sprejele zopet v svoje varstvo; možaki pa so korakali Košarju naproti in ga pozdravljali. V znak sloge in prijateljstva so stikali skupaj tipalnice, kakor da si podajajo roke. In Košar je izpregovoril z močnim glasom:

»Da ste mi zdravi, možje, stebri našega rodu!«

Nato je izpraševal vsakega posameznika, kako se počuti, kaj mu manjka in česa si želi. Mirno je poslušal prošnje in pritožbe, tolažil in obljubil, da bo ukrenil vse potrebno.

Ko je bilo vse to pri kraju, se je poglavar oddahnil in odkorakal proti levemu bregu potoka, kjer je pustil preteklo noč na peščini še lep

kos okusnega polža. Izvlekel ga je s škarjami zopet v vodo h kraju in videlo se je, da mu gre dobro v slast. Saj je bil pač že potreben okrepčila! Tudi ostali raki so hrustali vsak svojo večerjo, kar je pač kdo našel. — Nekako mirno je postalo v vodi in samo šumenje valov si čul iz potoka.

II.

Pretrsljiv krik mater je naenkrat prekinil ta mir. Naznanil je, da se bliža nevarnost. Večji raki so udarili parkrat z repom naprej in izginiли vsled odboja — kot bi trenil — v svoje luknje. Manjši so pač vedeli, da se njim ni toliko batí, ker so še premajhni za hrano raznim sovražnikom, a so se vseeno poskrili pod kamenje in radovedno molili vunkaj svoje brkice. Marsikdo starejših pa se je tako prestrašil, da v naglici ni mogel najti svojega navadnega skrivališča, pa se je zaril vsaj za silo med travo, ki je rastla ob obeh straneh struge in štrlela v vodo. Seveda so zelo slabo izbrali. Zunaj se je namreč prikazala človeška postava, se pripognila v vodo in pričela stikati ob kraju potoka. Dve močni roki sta seğali pod ruševino in kamenje, tipali po blatnih luknjah in dosegli marsikaterega raka, ki se je strahu skoro onesvestil. Tisti, ki je mogel, se je zaril dalje v blato svoje luknje in zaščitil vhod z močnimi škarjami prednjih nog. Vse je trepetalo in nihče izmed vodnih prebivalcev ni znal prav tolmačiti, kaj se godi v potoku. Voda je postala kalna in rakom skoro ni bilo moč dihati, ker jim je zašel droben pesek med škrge. Čepeli so kakor pribiti v svojih luknjah in nihče se ni ganil. To je trajalo precej časa — dokler se ni začela voda zopet čistiti.

Prvi, ki si je zopet upal malo pokukati iz svojega skritega gnezda, je bil izkušeni in splošno priljubljeni rak Potočnik. Ta je bil velik orjak, temnozelene barve. Pomnil je že tri rodove in je prestal srečno že marsikatero nevarnost. V hudem boju z vodno roparico vidro je izgubil prvo levo nogo s škarjami, pa mu je pozneje nanovo pognala. Seveda je bila veliko manjša kakor desna, in nekako čudno je bilo pogledati priletnega crjaka s škarjami različne velikosti. Mlajši raki so imeli zato veliko spoštovanje pred Potočnikom in celo sam poglavar Košar je kaj rad upošteval modre nasvete Potočnikove.

Ta Potočnik je torej prvi prilezel počasi in oprezno iz svoje luknje, pogledal pazljivo okrog sebe, pa vohal in tipal. Bledi mesec, ki je dospel ravno do polovice pota na nebesnem svodu, mu je pomagal natanko razločiti okolico. Na tleh je ležalo par mlajših rakov s polomljenimi kostmi in razmesarjenim truplom. Gotovo so bili pohojeni, ker se v naglici niso mogli hitro poskriti. Dasi je bil Potočnik že priletel, ga je vendar oblila kurja polt ob pogledu na te mrtve tovariše, ki so se še pred malo časa veselili svojega življenja. Strahu in groze prevzet je odveslal ob kraju potoka proti stanovanju Košarjevemu.

Košar se je mudil baš na pragu svoje luknje in premišljeval nesrečo, ki jo je že slutil. Vedel je, da bo le težko potolažil svoje podložnike vsled zopetnih izgub in predstavljal si je v mislih veliko žalost in boleost posam-

nikov, ki so še ostali pri življenju. Ravno je hotel odkorakati proti sredini svojega kraljestva, ko zagleda Potočnika.

Izprva ni mogel ne ta ne oni izpregovoriti besedice. Objela sta se s tipalnicami in pomolčala. Njune oči so stopile še bolj vun iz globelic, in zdelo se je, da jima tekó debele solze in se mešajo z bistro vodo. Nato pa izpregovori Potočnik:

»Zopet nesreča, svetli poglavar! Huda nesreča!«

Povedal je nato poglavarju, kar je bil videl, in oba sta odplula proti sredini tolmuna. Hotela sta se najprvo prepričati, koliko dragih tovarišev je izginiło zopet za vedno, in pričela sta klicati poedince iz njih skrivališč. Prestrašeni so se prikazovali ti in oni med kamenje in se zbirali okrog Košarja in Potočnika. Marsikoga pa sta klicala zaman. Vedela sta, kaj je z njim — da se ne povrne nikoli več.

Mladi rakci so pa radovedno pogledovali izpod zavetja skrbnih mater in so dobivali prve pojme o težkem, skrbipolnem življenju. Mnogih pa ni bilo nikjer več; izginiło so hkrati z materjo.

Košar in Potočnik sta odredila, da se spričo velike nesreče, ki je zadela rod, v znak žalosti in tugovanja mirno razidejo. Prihodnjo noč pa da bodo ukrenili kaj v svojo obrambo.

In vsak je stopal potr proti svojemu skrivališču, in tišina je zavladala zopet v tolmunu.

III.

Minil je dan in nastopila je zopet temna noč.

Doli v potoku se je zopet pričelo gibati. Raki so se shajali, pozdravljali in pogovarjali. Spominjali so se z grozo pretekle noči in radovedno uĝibali, kaj se je zĝodilo z odsotnimi tovariši. Izmed pogrešanih, ki se včera j niso odzvali klicanju Košarjevemu in Potočnikovemu, so našli danes samo mladeniča Lupinarja, ki se je napol mrtev komaj privlekel do svojega domovja. Ko se je ta malo okrepčal in prišel zopet k moči, so ga vsi tekmovaje obsipali z vprašanji in vsak je hotel kaj zvedeti, kje je bil in kako se je rešil, kaj je z drugimi tovariši itd. Lupinar je komaj odĝovarjal na raznovrstna vprašanja. Pripovedoval je sledeče:

»Ko sem čutil preteklo noč, da je stopil nekdo tik mene v vodo, samega strahu nisem vedel, kaj storiti. Udaril sem z repom ob vodo. Toda, namesto da bi plul v svoje skrivališče, sem zašel na sipino, kjer me je kmalu prijela človeška roka. Moral sem, dasi nerad, iz vode in znašel sem se kmalu v pleteni košarici, ki je bilo v njej nekaj kopriv in drugeĝa zelenja. Sape mi je primanjkovalo, ker so se mi škrĝe skoro posušile, in zaril sem se v zelenje ter čakal, kaj bo. Bilo nas je vedno več v košarici. Slišal sem prestrašene glasove svojih tovarišev, in v prsih mi je postajalo vedno tesneje. Slednjič sem čutil močan sunek — menda nas je stresel nekdo iz košare — in porabil sem zadnje moči, da uidem. Posrečilo se mi je. Izĝubil sem se med travo in lomastil navzdol. Sreča zame, da sem korakal ravno proti potoku. Źe se mi je stemnilo pred

cčmi, ko sem dospel do vode in si rešil življenje. Tovarišev svojih pa nisem videl več in mislim, da jih tudi ni več med živimi.»

Lupinar je končal svoje pripovedovanje. Račji rod ga je ginjen poslušal. Skoro si ni upal nihče izpregovoriti besedice. Nastala je mučna tišina.

Medtem sta pa dospela v družbo Košar in Potočnik, in Lupinar je moral ponoviti svoje pripovedovanje. Košar je nato stavil predlog, naj zapustijo vsi raki še to noč nevarni tolmun in si poiščejo novega domovja nižje doli med grmovjem, kamor zaidè le redkokdaj človeška noga. Predlog je bil z navdušenjem sprejet. Kmalu nato si videl lahko, kako je romala cela procesija rakov po strugi navzdol v svoj novi stan.

Mesec je svetil na nebu in jim razsvetljeval pot.

V tolmunu je pa postalo tiho kakor v grobu in od tedaj ni v njem nobenega življenja več.

Odsevi.

(Pesem v prozi.)

Spremil sem prijatelja, ki me je bil prišel obiskat. Lep poleten večer je bil in solnce je bilo že za gorami, ko sem se vračal proti domu. Dasi-ravno ni bilo več solнца na obzorju, je vendar žarelo celo nebo nad menoj in vrhovi daljnih gorâ so bili obdani z veličastnim sijajem. Prozorni oblaki na nebu, kot bi se kopali v škrlatnem morju, so se nalahno gibali. Vso naravo je objemal svečan mir, vse je bilo kot vtopljeno v veličastni odsev večerne zarje. Srce in duša vidi to lepoto in jo občuduje, pero in čopič sta preslabotna, da bi vpodobila to veličastvo narave. Koliko slikarjev preteklih in sedanjih časov je že izkušalo posneti to krasoto prirode; izlili so v svoja dela vsa najlepša čuvstva, a dela so ostala le slaboten odsev odseva večerne zarje.

Očaran sem stal pred to sliko prirode. Splavale so mi misli dalje . . . dalje . . . tja na zaton zemeljskega potovanja. —

Prišel bo dan, ki nas bo ločil od življenja, in za nami ne bo več sledu. Ne več? — O, jasnim, solnčnim dnevom sledijo še veličastnejši odsevi večerne zarje, ki lijejo svojo lepoto nad vso naravo in vzbujajo v srcih občudovanje in hrepenenje po lepoti. In nad svetlimi, dobrimi deli tvojega življenja se bodo po tvoji smrti navduševali drugi zemljani za vse dobro in blagrovati tvoj spomin — in odsev tvojega življenja ne bo ugasnil na veke . . .

Maksimov.

